

„az a szépség bennük, ahogy összekeverik a tragédiát a humorral”

Szekeres Nikoletta interjúja Owen Gooddal

Owen Good angol fordító, nyelvtanár, fordítást oktat. 2011-ben diplomázott a University College London magyar és elméleti nyelvészeti szakain, a Hungarian Literature Online (hlo.hu) szerkesztője, és olykor színészként filmekben, sorozatokban is találkozhatunk vele. Fiatal, de már tapasztalt fordítóként beszélgettünk vele a magyar nyelvről, mítoszokról, a fordításról mint pályáról és viszonyáról a saját és más kultúrákhoz.

▀ **Nem biztos, hogy a magyar nyelv a legdivatosabb választás a külföldi egyetemi szakokon, te hogyan kerültél közel hozzá?**

▣ Általában szokványos utak állnak a külföldiek előtt, amelyek a magyar nyelvhez vezetnek. Ott van például a szerelem, a családalapítás vagy a munkavállalás – de az én esetem egészen más. Mindig szerettem nyelveket tanulni az iskolában. Londonba mentem egyetemre, ahol a School of Slavonic and Eastern European Studies működött. Mivel a franciám sajnos nem volt elég erős, ez a szak felkeltette az érdeklődésemet. Régen ott tanított Peter Sherwood (nyelvész, író, fordító, aki sokat tett a magyar irodalomkutatás és fordítás ügyéért) is, és ezen a szakon rengeteg érdekes nyelv van, amit tanulni lehet. Kaptam egy helyet az egyetemen, ahol a spanyol mellett egy új nyelvet is kellett választanom, és nagyon izgalmas volt számomra az, hogy egy teljesen idegen nyelvet tanuljak meg. Ráadásul olyat, ami az angoltól totálisan idegen. Emellett Európa ezen része szintén izgalmas volt nekem, hiszen Írországban nőttem fel – annyira nyugati vagyok, hogy a következő ország nyugatra már Amerika. Európának egy másik oldalát megismerni, esetleg ott egy új nyelvet megtanulni óriási és kihagyhatatlan kihívásnak tűnt. Az egyetemen volt pár próbaóra különféle nyelveken, ott találkoztam Tarsoly Eszterrel, azzal a tanárral, aki aztán nekem nagyon sokat jelentett (Peter Sherwood ekkor már nem tanított ott). Vele kezdtem el a magyart, később jártam nyári egyetemekre, itt is tanultam Budapesten, és amikor elvégeztem az egyetemet, ide költöztem pár évre, majd ittragadtam.

▀ **Mióta élsz itt nem átutazóként?**

▣ 2011-ben költöztem ide, tehát tíz éve.

▀ **Tervezel maradni?**

▣ Honvágyam mindig van, ez talán sosem fog elmúlni. Most voltam éppen a nyári szünetben Írországban, és változatlanul nagyon szeretem, csodálatos volt ott lenni. Hiányzik a táj és az emberek, de az az igazság, hogy szeretem azt az életet, amit itt, Magyarországon felépítettem magamnak.

▀ **Milyen ez az élet, amit Magyarországon élsz?**

▣ Szeretem ezt a várost, szeretem az itt élő embereket. Budapest nagyon szép város, tele kultúrával és művészettel, ráadásul műfordítóként dolgozhatok és taníthatok az egyetemen.

▀ **Miket fordítottál eddig a magyar irodalomból?**

▣ Az első könyv, amin dolgoztam, Tóth Krisztina *Pixelje* volt. 2019-ben jelent meg a Seagull Books kiadónál. Utána jött Láng Zsolt *Kovács Emma születése* című novelláskötete, ami a jövő évben jön majd ki. Most dolgozom Závada Pál *Egy piaci nap* című regényén, ami a rákövetkező évben jelenik majd meg, és előttem van még jó pár projekt mellett Barnás Ferenc *Másik halál* című regénye.

▀ **A fiatal fordítógeneráció tagjaként mit gondolsz, milyen a kapcsolat az idősebb és fiatalabb fordítók között? Van-e utánpótlás a magyar irodalom fordítói között?**

▣ Szinte csak jó tapasztalataim vannak. Mindig nagyon erős a segítségnyújtás, és nem csak az angol fordítók között. Nekem Nádasdy Ádám nagyon sokat segített, átnézte a fordításaimat, és még ma is mindig segít a munkám során. Ebből az együttműködésből rengeteget tanultam, lényeges folyamat volt a fejlődésemben. Az utánpótlás kérdése már kevésbé tűnt egyértelműnek. Sokáig úgy éreztem, hogy egyedül vagyok a fiatalok között, aki magyar irodalmat készül fordítani, de aztán egyre több olyan emberrel találkoztam, aki ugyanezt csinálja. A Hungarian Literature Online szerkesz-

tőjeként dolgozom, ami nagyon izgalmas munka, többek között azért is, mert rengeteg fiatal fordítóval találkozom. Remélem, hogy van olyan erős az elhatározásuk, és lesz elég kitarítás bennük ahhoz, hogy a fordítói pályán maradjanak.

➤ **Akik ismerősek a fordítások, fordítók világában, ismerik a hlo.hu oldalt, hogyan mutatnád be a magyar olvasóknak?**

✔ A hlo.hu a litera.hu testvéroldala, aminek én vagyok az egyik szerkesztője már öt éve, előttem Orzós Ágnes (aki most a Magvető nemzetközi kapcsolattartója) szerkesztette hosszú ideig és nagyon jól az oldalt. A hlo.hu picit olyan, mint a litera.hu. Egy olyan portál, ahol a könyvismertetések, interjúk mellett fontos híreket, lehetőségeket találnak a fordítók, az irodalommal foglalkozók, miközben olvashatnak kritikákat magyar művekről, részleteket még meg nem jelent művek angol fordításából, illetve interjúkat fordítókkal, írókkal, természetesen mindezt angolul.

➤ **Alapvetően ki a közönségetek?**

✔ Szerencsére nagyon változatos, nem lehet egy fix csoportot felvázolni. Azt persze lehet látni, hogy a fordítóknak nagyon hasznos egy ilyen oldal, mert pályázatokról, ösztöndíjakról, versenyekről értesülhetnek, de egyszerre olyan játéktér is lett számukra a hlo.hu, ahol barátságos körülmények között próbálhatják ki magukat. Egy, úgymond, safe space-ben teheti ki a fordítását egy nagynevű, tapasztalt fordító ugyanúgy, mint egy kezdő. E miatt a vegyes, heterogén közeg miatt még izgalmasabb a merítés.

➤ **Tanítasz is, de nemcsak a Pázmányon találkozhatnak veled a diákok, hanem a Balassi Intézetben is...**

✔ A Pázmányon van egy tolmácsolás és fordítási szak, ott tartottam órát, tanítottam magyarról angolra fordítást, illetve most egy posztgraduális műfordítási képzésen tartok órát. Amióta többször fordítok, meg kellett hoznom egy döntést; egy ideje keveset tanítok, hogy minél több időm legyen foglalkozni a szövegekkel. A Balassi Intézetben sosem tanítottam, ott konzulens vagyok, ami azt jelenti, hogy nem tartok órát, de ha van egy angolos hallgató, akkor vele egy éven keresztül átnézem minden munkáját, és segítséget adok neki, egyfajta mentorszerepet vállalok mellette.

➤ **Sokat találkozol magyarokkal, külföldön élő magyarokkal, külföldiekkel, akik a magyar nyelvvel foglalkoznak; bizonyára téged sem kerültek el az olyan mítoszok, mint hogy a magyar nyelv a legszebb és legkülönösebb nyelv a világon, hogy ezen a nyelven van a legtöbb szó bizonyos dolgok kifejezésére és így tovább. Hogyan látod te ezeket a mítoszokat, és milyen a te viszonyod a magyar nyelvhez?**

✔ Nem akarok senkit megbántani, de nyelvészként azt kell mondanom, hogy inkább mítoszoknak tartjuk ezeket. Olyan sok nyelv van a világon, azt is mondhatnám, hogy tulajdonképpen mindenféle fajta nyelv létezik. Amivel a magyarban érdekességként találkozhatunk, nem olyan különleges, mint amennyire sokan annak gondolják. Éppen ezért nem szeretem a listákat, amiket az interneten olvashatunk: „a tíz legnehezebb nyelv, a tíz legszebb nyelv” stb., hiszen a nyelveket nem lehet ilyen alapon meghatározni. Hogy melyik a legszebb nyelv, az tulajdonképpen az egyik leghaszontalabb kérdés. Ugyanakkor vannak olyan dolgok, amiket „meg lehet csinálni” magyarul, de „nem lehet megcsinálni” angolul. A ragozás miatt ugyanis nagyon precízen tudunk bizonyos dolgokat kifejezni magyarul, amiket angolul csak kétszer annyi szóval lehet. Például ma az egyetemen egy hallgató Rakovszky Zsuzsát fordított az órára, magyarul körülbelül így hangzott: „a hold sárgán és rémületesen fellebeg a Holpárék kerítése mögül”, amiből olyan fordítás is képzelhető, hogy: *the moon floats up in a yellow colour and in a terrifying way from behind the Holpár family's fence*. Látszik mennyivel kompaktabb a magyar! A másik nagyon érdekes és egyben nagyon nehéz ügy a szórend. Amikor magyarul kezdtem tanulni, az első időkben azt mondták a hallgatóknak, hogy a magyarban nincs szórend. Aztán fejlődsz egy kicsit, és rájössz, hogy ez egyáltalán nem igaz. Van egy szórend, és ráadásul nem az van, hogy kevésbé fontos lenne, hanem talán még fontosabb is, mint az angolban. Sok mindent lehet csinálni a szórenddel magyarul, és ez adott esetben nagyon finom hangsúlyeltolódást okozhat. Ismét egy friss órai esetet tudok hozni. Nemrég felmerült egy olyan példa, hogy: „ő ezt akarta”, amiből angolul ez lesz: *it was her who wanted it* vagy *she was the one who wanted it*. Megint hosszabb lesz a megoldás. És ez sokszor elképesztően nehéz, kitalálni és megérteni a pontos jelentést. Aztán mi van még? Nézzük meg a költészetet, ez a nyelv mennyire rímél! Kreatívan vissza lehet adni, és vannak nagyon jó fordítók, akiknek ez elég jól sikerül, de hogy annyira plasztikus legyen, mint a magyarban, az szinte lehetetlen.

▼ **Volt egy beszélgetés Arany János verseinek fordítása kapcsán a Három Holló kávéházban,* ahol szóba került, hogy a rimes versek egyre inkább kikopnak Nyugat-Európában, de az elmúlt évtizedben sok új tendencia látható a magyar nyelvű költészetet tekintve is. A Kortárs előző, októberi számában jegyzi meg Guillaume Metayer francia fordító a vele készült interjúban, hogy azért szeretted Tóth Krisztinának generációját, mert nem igazodtak trendekhez; ez mintha egyre kevésbé lenne elmondható a kortárs költőkről, írókról. Látsz-e ilyen trendeket a magyar vagy akár az angolszász irodalomban?**

✓ Igen, tulajdonképpen egy behemót lett az angol nyelvből és irodalomból, ami rátelepedett a kisebb kultúrákra. Most itt is kevésbé érdeklő az új költőket a rím, de az is lehet, hogy ez csak egy korszak, amin majd túljutunk. De fordítóként nagyon sok mindent kell követnem, nem csak a magyar nyelvű irodalmat. Sőt, azt is mondhatnám, az angol nyelvű irodalmat kell igazán követnem, mert azon a nyelven fog megjelenni, amit fordítok. Az angol nyelvvel alkotok, az lesz az anyagom. Az egyik leglényegesebb, amikor fordítok, hogy ott legyenek a szavak, a megoldások a fejemben, hogy igazán kreatív tudjak lenni a célnyelven. Ha azt kérdezed, hogy milyennek látom a magyar irodalmat, akkor nehezen tudok válaszolni. Persze követem a magyar irodalmat, amennyire csak tudom, de leginkább a művek alkotóit követem, azonbelül is főképpen azokat, akikkel már dolgoztam. Egyszer készítettem egy interjút Barnás Ferencsel, akit éppen erről kérdeztem, hogy milyen a magyar irodalom. Ő valami olyasmit válaszolt, hogy a magyar irodalom nem egy boldog irodalom. Ebben lehet, hogy van valami. Legalábbis egy olyan tendencia, hogy melankóliával közelít meg kérdéseket. De, mondjuk, ez az írói irodalomra is eléggé jellemző!

▼ **Erről az jut eszembe, amikor Sofi Oksanen *Tisztogatás* című regénye megjelent magyarul, és a nagy örömmel mellett folyton az önkorholás hangja hallatszott, hogy mi miért nem írtuk meg a saját igaz történetünket... Aztán (és igazából már azelőtt is) megírtuk, sokszorosan.**

✓ Igen, én például ezért szeretem nagyon Dragomán Györgyöt. Neki szerintem az egyik legnagyobb erőssége, hogy egy mély témát vagy kérdést olyan stílusban, olyan nyelven tud megírni, amit könnyen tudok olvasni, mert beszippant. Ez a könnyűnek tűnő nyelv egy izgalmas nyelv egyben, ami visz magával. De ez sem egyértelmű mindenkinek. Egyszer Ottilie Muzlet-vel (fordító, Krasznahorkai László *Seiobo járt odalent – Seiobo There Below* című regényének fordításával 2014-ben elnyerte a Legjobb fordított könyv díját) neveltünk azon, hogy pár amerikai olvasó és kritikus azt írta az új Dragomán-könyvről, hogy mennyire depressziós, mivel mi egyáltalán nem gondoltuk, hogy ennyire depresszív lehet ez a könyv valakinek.

▼ **Talán ti, akik viszonylag több magyar könyvet is elolvastatok, már hozzáedződtek...**

✓ Lehet, hogy van valami a depresszív jelzőben, bár én inkább azt gondolom, hogy nem minden humort értünk meg, ami egy könyvben benne van. Például nézzünk meg egy Krasznahorkait! Rengeteg humor van benne, és nem szabad elfelejteni, hogy egy fordítónak ezt valahogy át kell vinnie a másik nyelvbe.

▼ **Talán sokszor maguk a magyar olvasók sem értik ezeket a humorszinteket...**

✓ Lehet, de például a nyugatiak, ahogy ránéznek a magyar irodalomra, abban van egy erős szemelvényesség, nevezhetjük posztsovjet sztereotípiának is, ami nálunk azt jelenti, hogy itt minden szürke, mindenki nagyon szomorú, borzalmasan nehéz az élet, és az emberek folyton a kocsmákban fi-lozofálnak.

▼ **Te is ilyennek látod Budapestet, Magyarországot?**

✓ Biztos van, aki ilyennek látja, de én például egyáltalán nem. Ez valójában nemzetközi kérdés is. Az amerikai vagy a brit kiadók talán befolyásolhatják (többek között) a magyar irodalom identitását. Régebben azt találták ki, hogy a magyar egy nagy, filozofikus irodalom, szomorú történetekkel, nagy tragédiákkal, és ez a magyar olvasók elképzelését is befolyásolhatta, befolyásolhatja saját irodalmukról, pedig rengeteg szerző van, aki nem tartozik ebbe a kategóriába. Lehet azt hajtogatni, hogy a magyar irodalom nagyon realista, de akkor mit mondunk például Láng Zsoltról? Lehet ismételtetni, hogy a magyar irodalom kevésbé humoros, de akkor mit mondunk Kun Árpádról vagy Tóth Krisztináról? Az ő műveikben is van persze tragédia, de az a szépség bennük, ahogy összekeverik a tragédiát a humorral.

* *Arany János versei három nyelven*, 2019. június 6., közreműködők: a kötet összeállítója, Győrei Zsolt; német fordítója, Wilhelm Droste; francia fordítója, Marc Martin; illetve angol fordítói, Bacsoni Márk és Thomas Cooper. Velük beszélgetett Jeney Zoltán.

► Milyen egy könyv útja, hogyan juthat el egy magyar könyv odáig, hogy kiadják külföldön? És hogyan lesz sikeres? Nekem úgy tűnik, hogy a fordítóknak gyakran kulcsszerepe lehet ebben a folyamatban, és nem csak az adott szövegek fordítóiként.

✔ Sok út van persze, de elmesélem a *Pixel* történetét. Ugye, ez volt az első könyv, amit fordítottam, a tanárom ajánlotta, mert azt gondolta, hogy tetszeni fog nekem, és tényleg tetszett. Ez volt az egyik első kortárs könyv, amit magyarul olvastam, és erősen hatott rám. Elkezdtem belőle fordítani, inkább gyakorlásként, hiszen akkor még nem tudtam, hogy fordító lesz belőlem. Pár publikációm már volt, például egy Tóth Krisztina-vers, aztán pályáztam a PIM régi fordítástámogatási irodájára, ahol nyertem a pályázaton, és akkor kezdtem el fordítani a *Pixel*t. Akkor még nem volt se kiadó, se semmi, de közben a Seagull Books kitalálta, hogy legyen náluk egy magyar sorozat. Ekkor lett Otilie Mulzet a szerkesztője a sorozatnak, aki nagyon szereti Tóth Krisztinát is és a *Pixel*t is. Mivel látta, hogy megkaptam a támogatást, kért tőlem néhány oldalt, és mivel szerette a fordításomat, ajánlott a főszerkesztőnek. Bevallom, ez egy szuper út volt, és nagyon örülök, hogy azóta még több könyvet fordíthatok a Seagull Booksnak. A *Pixel*nek nagyon jó volt a fogadtatása. Szóval ez egy lehetséges út, de a történetben sok szerencse is van. Rengeteg fordító próbál ismeretlenül írni fantasztikus könyvekkel kapcsolatban kiadóknak, de sajnos ez általában a nehezebben járható út. Gyakran van olyan, hogy a kiadónak van egy saját fordítója az adott nyelvből, akivel dolgozik, és ő ajánlja a könyveket. Az is fontos, hogy milyen az adott könyv fogadtatása egy másik országban, például Németországban vagy Franciaországban. Az angolszászok gyakran azokat a könyveket veszik át, amelyek már megjelentek franciául vagy németül, esetleg svédül.

► Amikor fordítasz, kialakul az íróval egy sajátos kapcsolat?

✔ Ez mindig egy új kaland, minden szerzővel egy új, egy más viszony alakul ki. Tóth Krisztinával e-maileztünk. Ha nagyon biztos akartam lenni valamiben, mindig írtam neki. Ezek a kérdések alapvetően elég banálisnak tűnhetnek, például milyen tér van a szövegben, melyik irányba néz az ablak, hogy néz ki az a táská, amit a főszereplő telepakol, de hát nem mindegy, hogy *suitcase*-t vagy *packet* mondok! Aztán vannak olyan szerzők, mint Tóth Kinga, őt sokszor megkérem, hogy olvassa fel nekem a verseit. Olyankor hallom, hol vesz levegőt, hol van szünet, sóhaj, és persze sokszor teszek fel neki kérdéseket egy-egy szóról, hogy milyen értelemben használja éppen. Olyan is van, hogy amit lefordítottam, az már tetszik nekem, és akkor azt mondom, hogy ne magyarázd, mert nem akarom tudni, hiszen ami alakul, az jó irány. Kingával nagyon szeretek együtt dolgozni, mert mindig valami újat csinál vele az ember.

► Azt mondtad, hogy az angol kortársakat elég fontos követned. Milyen angolszász irodalmat olvasol szívesen?

✔ Nem követem túlzottan szorososan az abszolút kortársakat, de akiről sok hír van, őket természetesen elolvasom. Az az igazság, hogy az internet nagy, rengeteg a mű, sok a lista, még több a szerző, az angol irodalom pedig óriási, olyan, akár az óceán. Nagyon nehéz mindent követni, éppen ezért, azt hiszem, inkább kicsit le kell szűkíteni. Sokszor ír szerzőket olvasok, mert őket jól megértem. Egyikük – Ciaran Carson, aki fordító is volt, és pár éve halt meg, újr fordította Dante *Pokolját*, szerintem ő egy nagyon jó fordító – a történeteket mindig Belfastba helyezi. Az általa fordított *Pokolban* mindenki belfasti, ő meg soha nem törődött azzal, hogy hány amerikai vagy ausztrál fogja olvasni a könyvét. Én nagyon tudok röhögni ezen, amiért hálás vagyok neki, de fordítóként is nagyon szeretem! Megkérdőjelezném azt, hogy egy fordítás csak semleges, kitisztított angol nyelven „szólhat”. Sokáig volt egy olyan szabály, hogy inkább nem fordítunk dialektusra, hanem a standard nyelvváltozatot használjuk. Nem szeretném azt mondani, hogy folyton ennek az ellenkezőjét kell csinálni, hiszen ez is csak bizonyos élethelyzetekben működik, de nekem az az érdekes a fordításban, az irodalomban, hogy létrejön valami igazság, hogy az a nyelv, amit használok, abban a fordításban, amit olvasok vagy éppen csinállok, hiteles. Akkor jó a mű, ha ez a valóság átjön. Szoktam filmekben is dolgozni, és ha színészként játszom, sokszor ki kell törölnöm az ír – egyébként nem durva – akcentusomat, helyette egy standard angol akcentust kell használnom. Sokszor olyat próbálok választani, amiről a néző nem tudja megmondani, londoni vagy birminghami angolt beszélek-e, ami egy film esetében normális, hiszen a cél az, hogy mindenki értse, amit mondok. Mégis azt érzem – talán nem vagyok elég jó színész –, hogy marad emiatt egy fal a cél és közöttem, és ilyenkor nem tudok eléggé a szavak jelentésére, igazságára koncentrálni, csak a formájára. A fordításnál sem akarok falakat építeni a valóság meg énközöttem.